

“My secret is that I need God - that I am sick and can no longer make it alone. I need God to help me give, because I no longer seem to be capable of giving; to help me be kind, as I no longer seem capable of kindness; to help me love, as I seem beyond being able to love.”

Douglas Coupland: Life After God

Draga Prietene,

Azi o sa-ti scriu ce am gandit despre altruism.

Te-ai uitat vreodata atent la mainile tale, la mainile oamenilor? De ce sunt construite astfel? Tu o sa spui: ca sa apuce, ca sa tina o unealta in mana, ca sa se poata apara. Da, dar eu o sa-ti spun ca mainile sunt construite astfel ca omul sa poata colabora cu ceilalti, ca sa poata ajuta si ca sa poata oferi celorlalti ceea ce au nevoie, ca sa poata intalni o alta mana, ca sa poata apuca o alta mana atunci cand are nevoie, ca sa poata sa salute, sa-si ia la revedere, sa-si arate acordul si respectul sau ca sa mangaie.

Mainile au fost asa create pentru ca sa exprime atat sentimentele dar mai ales virtutile oamenilor. Ele exprima una din trasaturile esentiale ale oamenilor, capacitatea de a colabora, de a face ceva impreuna, de la a se apara si munci impreuna, pana la a dansa impreuna.. Numai colaborand, o fiinta asa plapanda, fara o forta fizica deosebita, a putut supravietui la inceputuri printre animale pradatoare, mult mai puternice si in conditii total neprielnice. Cu toate ca la aceea vreme numarul oamenilor era foarte mic iar pradatori in numar mult mai mare, omul a supravietuit si s-a inmultit datorita mintii lui creative, a capacitatii de a fi impreuna si de a colabora. Omul a fost creat prin evolutie sa fie colaborativ si altruist. Da, altruist, pentru ca numai daca esti altruist poti fi impreuna.

Peterson si Seligman, doi psihologi care s-au ocupat de definirea si clasificarea trasaturilor de caracter si a virtutilor, au trecut altruismul si dragostea printre virtutile care definesc umanitatea¹. Pentru multi altruismul este in insasi inima moralitatii, el este o balanta intre propriul interes si interesul celorlalti. In Biblie, Sf. Pavel il citeaza pe Isus spunand: “*a da este mai de pretuit decat a primi*”.

¹ Christopher Peterson & Martin Seligman: Character Strengths and Virtues; A Handbook and Classification, New York: Oxford University Press, 2004

Este comun sa vezi altruismul in gestul reflex al cuiva care sare in ajutorul altcuiva pe cale sa se innee sau dorinta spontana de a ajuta o femeie gravida, sau care impinge un carucior cu un copil mic si care doreste sa traverseze o strada aglomerata sau care are prea multe pachete in mana, etc.

In lumea animala altruismul este legat de cresterea si protectia progeniturilor si nu de putine ori parintii se “ofera” pradatorilor doar din dorinta de a-i abate de la puii lor. Cu toate acestea, ne-am obisnuit sa credem ca omul este o creatura egoista, in competitie cu altii pentru supravietuire, pentru reusita sociala, etc. intr-un process meschin de selectie a celui mai tare, expresia a unei analogii simpliste cu teoria evolutionista a lui Darwin, cand de fapt omul este o creatura facuta sa fie altruista, pregatita pentru sacrificiul intereselor proprii in favoarea celorlalti. Teoria evolutionista trebuie citita ca selectare de-alungul generatiilor a acestei trasaturi care l-a facut pe om sa treaca peste secole datorita altruismului intrupat in fiinta insasi.

Dupa ce Dawkins a postulat existenta “genelor egoiste”, altruismul si egoismul au fost vazute ca concepte polar opuse, aparent incompatibile una cu alta². Ulterior, biologia evolutionista a reusit sa reconcilieze altruismul si egoismul ca doua fatete ale aceluiasi proces de evolutie. Genele egoiste transmit de la o generatie la alta determinismul de a supravietui, imboldul de competitivitate, iar altruismul, transmis poligenetic si multifactorial, genereaza capacitatea de a ingriji si a identifica pe cei care au nevoie de ingrijire.

Altruismul se manifesta la fiintele care traiesc in grup si ajuta in mod decisiv la prezervarea grupului. Cu cat coeziunea intr-un grup este mai mare cu atat altruismul membrilor sai este mai evident. Este stiut ca prima gazela care vede leul incearca sa se apropie de el si astfel ajuta ceata de gazele sa identifice prezenta pradatorului si locatia lui cu pretul sacrificiului. La om este usor de identificat altruismul ca fiind apanajul grupurilor cu coezivitate mare, precum congregatiile religioase, echipele sportive, unitati militare sau organizatii politice. Astfel, s-a constatat ca militarii dintr-o unitate de lupta devin altruisti si capabili de sacrificiu in functie de timpul pentrucut impreuna si de lungimea si intensitatea instructiei. Altruismul in familia de origine este foarte comun in masura in care familia este coerenta, impartaseste aceleasi idealuri, valori si ritualuri si el

² Richard Dawkins: The Selfish Gene, Oxford: Oxford University Press. 1976.

genereaza un altruism de tip “sacrificial”, spre deosebire de altruismul “reciproc” care este intalnit mai mult in relatiile cu un “strain”, cel facut cu gandul magic ca acest gest se va intoarce vreodata cand vei avea nevoie.

Alti teoreticieni incearca sa explice altruismul prin legatura lui cu alte expresii interpersonale precum simpatia, empatia si sentimentul de responsabilitate. Dupa ei altruismul ar fi o combinatie dintre spontaneitatea raspunsului la anumiti stimuli sociali (de ex. un om in pericol) si anumite trasaturi de personalitate pe baza carora s-au internalizat anumite valori, precum aprecierea nevoii altora.

Alti sustin ca altruismul vine din religiozitate si este legat de “*agape*” adica de dragostea neconditionata fata de umanitate, dragoste care ofera inteles si scop existentei. Prin aceasta dragoste altruista, neconditionata, individul se salveaza pe el insusi si atinge apoteoza, un nivel “divin” de cunoastere.

Oricum ar fi, cercetari empirice au aratat fara tagada ca gesturile altruiste conduc la sentimentul de fericire, de unde popularitatea activitatilor caritabile si voluntare din societatile bine structurate.

Si acum o sa te intreb, draga prietene, daca ai simtit vreodata sa faci ceva “gratis”, ceva care nu tine de nimic altceva decat de natura ta de om. Si o sa-mi spui ca ai facut si ca te-ai simtit deodata parca eliberat, ai cunoscut ceva ce nici un alt gest uman nu ti-a dat, un fel de coeziune cu toti si cu nimic in particular. Si eu o sa-ti spun ca atunci ai aflat cum si de ce altruismul este intrupat in fiinta umana.

Cu drag,

Radu

Kitchener, Ontario, 9 Noiembrie 2012,